V seznamu čestných občanů Českých Budějovic, zapsaném do příslušné matriky a publikovaném například na webových stránkách města,[1] figuruje bezmála 120 osobností, více či méně spjatých s Českými Budějovicemi. Zjistíme z něj, že čestné občanství bylo udělováno mezi lety 1807–1979, přičemž podle informací na webu k němu po roce 1948 docházelo jen výjimečně a spíše je nahrazoval čestný odznak města. V roce 2017 došlo naopak k odnětí čestného občanství ve dvou případech – u Josefa Vissarionoviče Stalina a Klementa Gottwalda. K jejich ocenění došlo v letech 1945 a 1946 – můžeme se domnívat, že se tak stalo v důsledku osvobození většiny Československa Rudou armádou a celkové geopolitické situace, stejně jako narůstajícího vlivu a podpory komunistické strany ve společnosti. Odnětí těchto čestných občanství lze naproti tomu chápat jako snahu o vyrovnání se s komunistickou minulostí a poukázání na katastrofální důsledky, k nimž totalitní režimy stalinského typu nevyhnutelně dospěly.

Nyní je předmětem diskuse čestné občanství několika dalších vrcholných představitelů komunistického režimu – jedná se zejména o předsedu vlády a prezidenta Antonína Zápotockého (1884–1957)[2] a o ministra vnitra Václava Noska (1892–1955),[3] dále pak také o ministra školství Zdeňka Nejedlého (1878–1962)[4] a premiéra a pozdějšího náměstka předsedy vlády Zdeňka Fierlingera (1891–1976).[5]

Jejich životní osudy a případné zásluhy, pro které by si zmíněné ocenění zasloužili, či naopak prohřešky, pro které by ho měli pozbýt, by zasluhovaly více času k podrobnějšímu zkoumání a vyhodnocení. Většina z toho je však již dostatečně popsána v odborné literatuře, uvedené níže. Na tomto místě je však možno poukázat především na to, že **všichni čtyři výše jmenovaní byli na IX. sjezdu KSČ v květnu 1949 zvoleni do předsednictva ÚV KSČ,[6] v němž zasedali až do X. sjezdu KSČ v červnu 1954, i poté byli členy politbyra ÚV KSČ Antonín Zápotocký (do r. 1957) a Zdeněk Fierlinger (do r. 1966).[7] Předsednictvo ÚV KSČ lze v dané době vnímat vzhledem k panujícímu centralismu a vládě jedné strany jako nejvyšší rozhodující orgán v zemi. S jeho**

1https://www.c-budejovice.cz/zajimave-osobnosti (podle stavu ke dni 1. 4. 2021).

2K jeho osobě více viz např. KAPLAN, Karel – KOSATÍK, Pavel: *Gottwaldovi muži*. Paseka, Litomyšl 2004, s. 174–215. Dále také KÁRNÍK, Zdeněk: Antonín Zápotocký – komunistická tragédie dělnického předáka. In: KÁRNÍK, Zdeněk: *Po stopách nedávné historie: sborník k 75. narozeninám doc. Karla Kaplana.* Ústav pro soudobé dějiny, Praha 2003, s. 35-48.

3K jeho osobě více viz např. BÁRTA, Milan: *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989: ministři a jejich náměstci*. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2009, s. 126–128.

4K jeho osobě více viz např. KŘESŤAN, Jiří: *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Paseka, Litomyšl 2012.

5K jeho osobě více viz např. http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FIERLINGER_Zden%C4%9Bk_11.7.1891-2.5.1976, srov. https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=1198&org=285 (obojí podle stavu ke dni 6. 4. 2021).

6Antonín Zápotocký, Václav Nosek a Zdeněk Fierlinger byli členy předsednictva ÚV KSČ již od VIII. sjezdu KSČ v březnu 1946.

7Viz https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/funkcionari-ksc/nejvyssi-organy.pdf (podle stavu ke dni 1. 4. 2021).

souhlasem a na jeho pokyn tak docházelo například k soudním procesům s politickými a ideovými protivníky, kteří byli trestáni mnohaletým odnětím svobody, ve více než dvou stech případů i trestem smrti.[8] Došlo k uzavření hranic, občanům bylo upíráno svobodné vyjadřování názorů a náboženského přesvědčení, byl jim svévolně zabavován majetek, byly porušovány zásady demokratického právního státu.[9]

V případě zejména Antonína Zápotockého a Václava Noska, ale i Zdeňka Fierlingera a Zdeňka Nejedlého, se jedná o osoby, které nesou skutečnou a nemalou míru odpovědnosti nejen za nastolení diktatury jedné strany a následné více než čtyřicetileté potlačování svobody a demokracie, ale i za státem organizovaný teror počátku padesátých let, zaměřený na skutečné i jen potenciální odpůrce a oponenty.

Je samozřejmě otázkou, zda seznam čestných občanů vnímat čistě jako svědectví o době a poměrech, v nichž byla udělena, nebo jako výčet osobností, které sehrály důležitou pozitivní roli ve vývoji společnosti a k jejichž odkazu se chtějí obyvatelé města i nadále hlásit. V tom případě je pak **vzhledem k výše uvedenému na zvážení, zda mezi těmito osobnostmi i nadále uvádět přední činitele KSČ, zodpovědné za četné perzekuce a lidské tragédie, k nimž u nás došlo v důsledku vlády jedné strany**.

Ve Zdibech dne 6. dubna 2021

PhDr. Jan Synek
historik
Ústav pro studium totalitních režimů

8O uložení absolutního trestu zpravidla rozhodoval buď užší politický sekretariát (jehož členem byl ve stejné době mj. Antonín Zápotocký) nebo tzv. bezpečnostní komise ÚV KSČ.
9Podrobnější definice viz zákon č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-198 (podle stavu ke dni 6. 4. 2021).